

φ6

Βιβλία

Της Τέας Βασιλείδου

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΜΙΑΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ

Από τη Νέα Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη, λίγο πριν γίνει βυζαντινή

«Ο Κωνσταντίνος καθορίζει μια τελετουργία για τη γενέθλιο ημέρα της ίδρυσης: είσοδος του αγάλματος του στον πηλόδρομο πάνω στο "άρμα του Ήλιου", πομπή μέχρι το αυτοκρατορικό "στάμα", γονυκλισία του βεσιλεύοντος αυτοκράτορα μπροστά στην εικόνα του ιδρυτή ή στο σύμβολο της ίδρυσης...»

Η εξαιρετική έκδοση από το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τραπέζης του βιβλίου «Η γέννηση μιας πρωτεύουσας» του Gilbert Dagron, προέδρου της Διεθνούς Επιτροπής Βυζαντινών Σπουδών στη Γαλλία και επίτιμου διδάκτορα του Πανεπιστημίου Αθηνών προσεγγίζει την ίδρυση της Κωνσταντινούπολης μέσα από την εγκαθίδρυση των θεσμών της. Η «πρωτότυπη» αυτή ανάγνωση της ιστορίας της πρωτεύουσας του Βυζαντίου στηρίζεται στην άποψη ότι κάθε προσπάθεια να τοποθετηθεί ένα συγκεκριμένο χρονικό όριο ως ημερομηνία έναρξης - στην προσπάθεια να τεθούν ιστορικοί όροι αντικειμενικότητας - μοιάζουν να ... βιάζουν και να παραβιάζουν τον μύθο της Κωνσταντινούπολης, χωρίς να στηρίζουν την αλήθεια. Ο συγγραφέας επιλέγει να ορίσει την έναρξη της μεταξύ του 350 και του 431 μ.Χ. κυρίως επειδή θεωρεί ότι η ημερομηνία 11 Μαΐου 330, περισσότερο ουσιαστικοποιεί μια τελετή για τις μελλοντικές επετείους παρά την ουσιαστική διαδικασία μετάβασης από τη δύση στην ανατολή. Άλλωστε, όπως παρατηρεί ο Dagron, ο

Ημερολόγιο του 354 - Αποστολική Βιβλιοθήκη Βατικανού

Σεπτίμιος Σεβήρος είχε ήδη κάνει την πρώτη κίνηση ίδρυσης της Πόλης, ότι ο Κωνσταντίνος δεν έδωσε τα πάντα μονομιάς στη νέα Ρώμη και ότι οι τελευταίες συνέπειες της ίδρυσης δεν είχαν γίνει διάλου αντιληπτές πριν από τη σύνοδο της Χαλκηδόνος, όταν ο Πάπας αρνήθηκε να αναγνωρίσει τα δικαιώματα και τα προνόμια του πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Εν ολίγοις, η αυτοκρατορική θέληση που εκδηλώθηκε το 330 έγινε το 451 η ιστορία μιας πυκνοκατοικημένης πόλης. Το βιβλίο μελετάει το μεσοδιάστημα, περίοδο κατά την οποία εκδηλώνονται πρόοδοι, παλινδρομήσεις, στάδια και τα οποία έχουν σχέση με τους θεσμούς που σκιαγραφούν την πορεία της εξέλιξης.

Αναζητήσεις

Αντίθετος με τις «μάταιες», όπως τις αποκαλεί, αναζητήσεις μιας χρονολογίας κατά την οποία τελειώνει στην Ανατολή ο «αρχαίος κόσμος» και αρνούμενος να αποδεχθεί το 330 ως σημαντική τομή, ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι η Κωνσταντινούπολη κατά τον πρώτο αιώνα της ύπαρξής της έχει δύο ιστορίες, «την ιστορία της ύστερης Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, όπου η πόλη αποκτά με αργό ρυθμό λίγη σημασία και την ιστορία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, η οποία δεν νοείται παρά μόνον από τη στιγμή της παρουσίας της Νέας Ρώμης». Αυτή η δυαδικότητα, των δύο γλωσσών, των δύο εκκλησιών, των δύο διοικήσεων κ.ο.κ μπο-

ρούν να ερμηνεύσουν το πώς ιδρύθηκε η νέα πόλη. Άρα οι θεσμοί βοηθούν σε μια τέτοια ανάγνωση και κυρίως μέσω των θεσμών ερμηνεύεται ένα ιδιαίτερο φαινόμενο. Το πως και μάλιστα ίσως για μοναδική φορά στην ιστορία μια πόλη, η Νέα Ρώμη, έχει τους θεσμούς της πριν ακόμα αποτελέσει μια πραγματικότητα πολιτική, κοινωνική, οικονομική, όπως έχει τα σπία και τα τείχη της πριν αποκτήσει τους κατοίκους της. Το χαρακτηριστικό των θεσμών της είναι ότι τους λαμβάνει από τη Ρώμη, μαζί με τον ρωμαϊκό χαρακτήρα κι έτσι διατηρούν έναν διπλό χαρακτήρα, ενώ την ίδια στιγμή οι θεσμοί αυτή δεν έχουν στόχο την διακυβέρνηση αλλά τη δημιουργία ενός κράτους. Στην πορεία και έως την εποχή του Ιουστινιανού από τους θεσμούς αυτούς δεν υπάρχει σχεδόν τίποτα, καθώς το πλαίσιο τους αντικαθίσταται από μια πραγματικότητα και συνοδεύεται από την ισχυρή παρουσία του Πατριάρχειου. Το βιβλίο δίνει την εντύπωση ενός κατακερματισμένου συνόλου, καθώς μοιάζει να μελετά σε ξεχωριστά κεφάλαια, ξεχωριστές δομές και θεσμούς. Όμως η νοηματική ραχοκοκαλιά δεν λείπει και ο ιδεολογικός ιστός συνδέει τα μέρη σε ένα ομοιογενές σύνολο, που δίνει τροφή σε σκέψεις και αναγκαίες συζητήσεις γύρω από το θέμα Ανατολή και Ευρώπη, ζήτημα που ειδικά στις ημέρες της λεγόμενης παγκοσμιοποίησης αποτελεί την ανάγκη της ουσιαστικής ταυτότητας.